Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto
MTK ry

Asiantuntijalausunto, täydennys 127/2024

Airi Kulmala

15.11.2024

Eduskunnan ympäristövaliokunta

Asia: HE 175/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta
Teema: Hallituksen esityksen suhde ennallistamisasetukseen

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annettua lakia (1299/2004, VMJL), ympäristönsuojelulakia (YSL) ja vesilakia (VL). VMJL:n 1 §:n mukaan vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisen yleisenä tavoitteena on suojella, parantaa ja ennallistaa vesiä ja Itämerta niin, ettei pintavesien ja pohjavesien tai Itämeren tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä. Ennallistamisasetuksen, joka tuli voimaan 18.8.2024, tavoitteena on parantaa luonnon tilaa eri ympäristöissä. Vesien- ja merenhoidon ja ennallistamisasetuksen tavoitteet ovat näin osittain yhtenevät.

Ennallistamisasetuksen toimeenpanemiseksi tarvittavan kansallisen ennallistamissuunnitelman valmistelu on juuri alkanut. Suunnitelmassa määritellään tarkemmin toimenpiteet ja ohjauskeinot, joilla ennallistamisasetuksen vaatimukset täytetään mm. sisävesien ja meren osalta. Vesienhoidon osalta toimenpiteet vesien tilan parantamiseksi ja hyvän tilan ylläpitämiseksi esitetään kuuden vuoden välein päivitettävissä vesienhoitosuunnitelmissa. Koska vesienhoidolla ja ennallistamisasetuksella on yhteisiä tavoitteita, MTK katsoo, että kaikki vesien tilan parantamiseksi jo nyt tehtävä työ on tärkeä ottaa huomioon myös ennallistamissuunnitelmaa tehtäessä.

Hankekohtainen ympäristötavoitteista poikkeaminen edellyttää useiden kriteerien täyttymistä. HE:ssä mainituista kriteereistä (20 c §) yksi edellyttää, että poikkeama ei ole ristiriidassa muualla ympäristölainsäädännössä asetettujen vaatimusten tai tavoitteiden kanssa. HE:ssä todetaan, että mikäli ympäristö- tai vesitalouslupaa haettaessa haetaan myös 20 c §:n mukaista poikkeamista, on hakijan esitettävä tarpeellinen selvitys poikkeamisen edellytysten täyttymisestä. MTK katsoo, että HE sisältää myös ennallistamisasetuksen tavoitteiden huomioon ottamisen, vaikka asetusta ei ole suoraan nimeltä mainittu HE:ssä. Hankekohtaisen poikkeaman käyttö ei saa lisätä muilta toimijoilta vaadittavia vesienhoidon eikä myöhemmin varmistuvien ennallistamissuunnitelman toimenpiteitä.

Ympäristötavoitteiden lieventäminen (24 §) koskee tilanteita, joissa vesimuodostuma on ihmisen toiminnan siten muuttama tai sen luonnonolot ovat sellaiset, että vaativampien tavoitteiden saavuttaminen on mahdotonta tai suhteettoman kallista. Tämäkin edellyttää, että tila pyritään saamaan mahdollisimman hyväksi ja vesimuodostuman tila ei saa heiketä. Taustalla oleva lainsäädäntö ei vaikuta siihen, miten hyväksi tila on käytännössä mahdollista saada, joten MTK ei näe esityksellä olevan ristiriitaa ennallistamisasetuksen tavoitteiden kanssa.

Tavoitteiden vaiheittainen saavuttaminen (25 §) koskee pääasiassa tilanteita, joissa luonnonolot eivät toimenpiteistä huolimatta mahdollista vesimuodostuman tilan paranemista vesienhoitosuunnitelmakauden aikana. MTK katsoo, että koska vesien tilassa mennään kuitenkin kohti parempaa, niin tämä poikkeaman käyttö on linjassa ennallistamisasetuksen tavoitteiden kanssa.

Poikkeusten käyttö edellyttää, että käytössä on entistä kattavammin seurantatietoja vesien tilasta. Lisäksi toimien kustannuksista tarvitaan nykyistä parempaa tietoa. Kuten MTK on jo aiemmassa lausunnossa todennut, ovat ajantasaiset, kattavat ja luotettavat tiedot vesien tilasta tarpeellisia niin viranomaisten kuin toiminnanharjoittajien kannalta. Tietoja tarvitaan mm. vesienhoidon suunnittelussa ja tavoitteiden saavuttamisen seurannassa, lupamenettelyssä ja vesien tilaa parantavien toimenpiteiden kohdentamisessa. Nykyistä parempaa seurantatietoa tarvitaan myös ennallistamissuunnitelman valmistelussa sekä myöhemmin ennallistamisen toteutuksen seurannassa, sillä asetuksen valmisteluvaiheessa nousi hyvin esille monien ympäristön tilaa koskevien tietojen puutteellisuus Suomen osalta.

Vesien tilatavoitteiden saavuttaminen vaatii runsaasti taloudellista panostusta, ja ennallistamisasetuksen tuomat vaatimukset tulevat lisäävät huomattavasti kustannuksia. Maa- ja metsätalouden aiheuttama vesien kuormitus johtuu ruuan ja puuraaka-aineen tuotannosta. Koska kyseessä on kaikille välttämättömistä hyödykkeistä ja niiden raaka-aineista, ei kustannuksia voi jättää ainoastaan maa- ja metsätalousyrittäjien maksettavaksi vaan kustannusten on jakaannuttava tasaisesti eri toimijoille.

Valtion rajallinen rahoitus on käytettävä mahdollisimman monihyötyisesti, mikä lisää toimien kustannustehokkuutta. MTK pitää tärkeänä, että valtio varaa riittävästi varoja vapaaehtoisiin vesientilaa parantaviin Metso-, Helmi-, Nousu- ja Ahti-ohjelmiin, jotta niiden tuella voidaan toteuttaa toimia kattavasti koko Suomen alueella.

Ennallistamissuunnitelmaan valittavien toimenpiteiden ohjauskeinojen osalta tulee myöhemmin arvioitavaksi, miltä osin toimenpiteitä toteutetaan lainsäädännön ja miltä osin kannusteiden ja muiden toimien kautta. Jo nyt on kuitenkin selvää, että valtiolta suoraan tulevan rahoituksen lisäksi tarvitaan myös muita rahoituslähteitä. Jotta yksityistä rahoitusta saadaan liikkeelle ennallistamisasetuksen vaatimusten toimeenpanon varmistamiseksi, tulee kehittää sekä luonnonarvomarkkinoita että normiohjausta. Luonnonarvomarkkinat on tarpeen saada palvelemaan myös vesien tilaa parantavia hankkeita, jotka samalla joko suoraan tai välillisesti edistävät ennallistamisasetuksen tavoitteita. Yritykset voisivat myös hyödyntää luonnonarvomarkkinoita löytääkseen kohteita, joilla voisivat kompensoida hankekohtaisten poikkeamien haitallisia vaikutuksia vesiin. Vaikka kompensointi ei välttämättä aina kohdistuisi hankkeen vaikutuspiirissä olevaan vesimuodostumaan, olisi sillä kuitenkin myönteisiä vaikutuksia vesiensuojeluun.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Airi Kulmala
asiantuntija, ympäristö

Leena Kristeri
elinvoimajohtaja

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
PL 510 (Simonkatu 6) • 00101 Helsinki
Puhelin 020 4131 • Faksi 020 413 2403
Y-tunnus 0215194-5 • www.mtk.fi

Central Union of Agricultural Producers and Forest Owners (MTK)
PO Box 510 (Simonkatu 6) • FI-00101 Helsinki
Telephone +358 20 4131 • Fax +358 20 413 2403
Business code 0215194-5 • www.mtk.fi